

VẤN ĐỀ BẢN THỂ BỊ TÁCH RỜI TRONG TIỂU THUYẾT TỬ TƯỚNG CHẼ ĐÔI CỦA ITALO CALVINO

Dương Thị Ánh Tuyết
Trường Đại học Quảng Bình

Tóm tắt. Bài viết tập trung làm rõ vấn đề chia tách/đánh mất bản thể trong tiểu thuyết *Tử tước chẻ đôi* – một tác phẩm độc đáo được viết theo phong cách hiện thực huyền ảo. Thông qua tiểu thuyết của mình, Italo Calvino đã thể hiện một cách sâu sắc và thuyết phục vấn đề thiếu khuyết và không hoàn thiện về nhân cách như một đặc trưng của bản thể Người.

Italo Calvino là một trong những nhà văn lớn nhất thế kỷ XX của Italia. Ông đã thực sự làm cho độc giả bị thu hút bởi những cuốn tiểu thuyết đậm màu huyền thoại, bàng bạc không khí cổ xưa nhưng lại đề cập đến các vấn đề hiện tồn của nhân sinh: *Tử tước chẻ đôi* (*The Cloven Viscount* – 1952), *Nam tước trên cây* (*The Baron in the Trees* – 1957), *Hiệp sĩ không hiện hữu* (*The Nonexistent Knight* – 1959), *Những thành phố vô hình* (*Invisible Cities* – 1972), *Nếu một đêm đông có người lữ khách* (*If on A Winter's Night A Traveler* – 1979)... Bài viết này, chúng tôi tập trung làm rõ vấn đề bản thể bị chia tách/đánh mất, qua một số motif: cái chết, sự khuyết thiếu, tình yêu, sự phục sinh... trong tiểu thuyết *Tử tước chẻ đôi* – một tác phẩm độc đáo của Calvino.

1. Chiến tranh - Sự hủy diệt là nguyên nhân chia tách/ đánh mất bản thể

Giễu nhại và nghịch lý là những thủ pháp nổi trội để Calvino giải thiêng cuộc chiến tranh của nước Áo với quân Thổ Nhĩ Kỳ. Sử dụng thủ pháp này là một sự “sáng suốt” của Calvino theo cách nói của M.H.Abrams, nhằm mục đích giúp người đọc tự nhận thức lại những vấn đề quen thuộc dưới một góc nhìn mới. Cụ thể trong tác phẩm này chính là cuộc chiến Áo – Thổ. Câu chuyện bắt đầu với hình ảnh Tử tước Medardo chỉ vì “*chiều lòng một số vị công tước vùng lân cận*” mà hăm hở phi ngựa băng qua bình nguyên Bohemia, xông pha vào chiến trường. Ở đây không có mục đích cao cả ta thường thấy ở các chiến binh khi ra trận: chiến đấu vì Tổ quốc, lưu danh tên tuổi, hiển hách công trạng... Việc tham gia chiến đấu của Tử tước Medardo cũng chỉ là một trò chơi để “*chiều lòng*” người khác. Cặp mắt “*xanh non*” của tử tước không tỏ vẻ căm phẫn hay xót thương khi chứng kiến khung cảnh chiến trường với những xác người, thân ngựa la liệt ngổn ngang, vì đói, vì dịch hạch, vì đạn pháo. Tiếng cười hài hước toát lên qua lời nhận xét nghịch lý của lính hầu Curzio đã giải thiêng những cái chết được cho là hi sinh vì cuộc chiến: “*Nhiều chiến sĩ dũng cảm – bãi phân của họ hôm qua còn nằm trên đất, thế mà hôm nay họ đã chầu trời*”. (Theo logic thông thường thì phải là “nhiều chiến sĩ dũng cảm – hôm qua họ còn xông pha trên chiến trường, lập nhiều chiến công, vậy mà giờ họ đã tử trận...”). Kiểu diễn đạt “ngược” này không chỉ làm cho độc

giả nhìn thấy sự hài hước, thảm bại của cuộc chiến mà còn ý thức rõ hơn về sự ngắn ngủi và hư vô của đời người.

Tính chất nghịch lý tiếp tục được tác giả khai thác khi Tử tước Medardo tiến về đại bản doanh. Chào đón Tử tước là tiếng cười khanh khách của các gian lêu kỹ nữ đóng ngay đầu cổng doanh trại mà không hề có nghi lễ kiêu nhà binh. Các kỹ nữ đều rất đẹp, theo như lời nhận xét của Curzio là *“không đạo quân nào có những cô nàng đẹp như thế”*. Sau màn *“tấn phong”* này, ngay lập tức các cô đều bị *“hạ bệ”*, cũng bởi điểm nhìn của chính Curzio: cô đang trong tình trạng *“đầy chấy rận, rệp, có cả bò cạp và tắc kè xanh làm ổ”*. Tiến sâu hơn vào đại bản doanh, Tử tước nhìn thấy khẩu đội thần công đang nấu bữa chiều, bằng củ cải với chính nòng thần công còn nóng rực vì những phát bắn dữ dội ban ngày. Lính bộ binh ngồi ngâm chân trong các chậu nước ấm, trong tay vẫn nắm chắc ngọn giáo và đầu vẫn đội mũ chiến. Các sĩ quan đang thoa phấn vào nách, nhưng *“họ không làm thế vì eo lá mà trái lại muốn chứng tỏ mình hoàn toàn tìm thấy sự thoải mái trong cuộc đời ác liệt của nhà binh”* [2; tr. 12]. Sự nghịch lý hài hước của cuộc chiến được đẩy lên đỉnh điểm qua cuộc trình diện hoàng đế của Tử tước Medardo. Một cuộc chiến quy mô, liên quan đến sinh mạng của cả hàng nghìn người, với hoàng đế và các vị nguyên soái chỉ là mấy tấm bản đồ găm đầy đinh ghim và vài tiếng ậm ừ ừ ừ cho qua chuyện. Cũng chỉ vài tiếng ậm ừ của hoàng đế (vì miệng đang ngậm đầy đinh ghim), tử tước Medardo lập tức được phong ngay hàm trung úy, không cần phải trải qua bất cứ một thử thách nào.

Tại thời điểm này, tử tước Medardo chưa ý thức được tính chất nghịch lý hài hước của cuộc chiến. Đêm đầu tiên ở doanh trại chàng có thao thức, nhưng *“tim chàng không nhưng nhớ, không nghi ngờ, cũng chẳng e sợ... chẳng cảm phần lẫn xót thương. Bởi với chàng mọi sự vẫn nguyên vẹn, vẫn không thể bàn cãi, kể cả bản thân”*. Chỉ khi thực sự cầm gươm xông pha trên chiến trường *“hăng tiết và thiếu kinh nghiệm”*, tử tước Medardo *“nhào ra trước họng pháo, gươm tuốt khỏi vỏ, tưởng rằng mình sẽ làm hai nhà thiên văn hoảng sợ. Thế mà họ đã mỗi một phát ngay vào ngực, Tử tước Medardo xúr Rạng Đông tung bóng lên không trung”*. Hành động của Tử tước Medardo khiến người đọc nhớ đến chàng hiệp sĩ thời Phục Hưng của Cervantes trong cuộc chiến với cối xay gió. Dẫu vậy, hành động điên rồ của Don Quijote còn được cứu vãn bởi mục đích cao cả mà chàng hiệp sĩ hướng đến: chiến đấu vì tự do, công bằng, hạnh phúc cho con người. Còn hành vi của Tử tước Medardo cũng chỉ là một trò chơi, mà người chơi chưa hề nắm luật. Thủ pháp châm biếm ở đây đã phát huy cao độ hiệu quả nghệ thuật trong việc thể hiện tính chất phi lý, hài hước, thảm hại của cuộc chiến. Không tuyên ngôn, không luận thuyết, chỉ vài chi tiết đắt giá, Italo Calvino hoàn toàn xứng đáng là sử giả bảo vệ cho hòa bình.

Tuy nhiên, trọng tâm câu chuyện của Italo Calvino không nằm ở đây. Tác giả chỉ dành 2/10 chương nói về cuộc chiến, nhằm lý giải cho sự xuất hiện hai nửa con người

tốt – xấu của Tử tước ở 8 chương còn lại. Calvino không chỉ khai thác tính chất phi lý của cuộc chiến ở bề mặt, mà chủ yếu tập trung ở bề sâu. Câu chuyện vì vậy không chỉ xoay quanh chiến tranh, mà còn là vấn đề đánh mất, chia tách bản thể, sự dở dang thiếu khuyết của con người.

Mọi chuyện bắt đầu từ quả pháo thần công của quân Thổ, chẻ đôi Tử tước Medardo ra làm hai nửa. Thật kỳ lạ tử tước vẫn sống với chỉ “còn một con mắt, một lỗ tai, một bên má, nửa sống mũi, nửa khỏe miệng, nửa cái cằm, nửa vàng trán và nửa cái đầu” bên phải. Câu chuyện huyền thoại của Italo bắt đầu từ đây với một nửa con người của chàng tử tước khi quay về xứ Rạng Đông.

Thực ra Calvino đã chuẩn bị cho sự xuất hiện của cái huyền ảo (ở đây là tử tước vẫn sống chỉ với một nửa thân thể), bằng cái không khí “*mờ đục và tù đọng*”, rùng rợn và ma quái nơi chiến trường. Những xác chết la liệt, những lùm cây dính đầy lông vũ và cặp chân đũa của loài chim ăn thịt. Xác người thì mọc ra những cọng lông đen và những cái cánh. Đúng như lời nhận xét của người kể chuyện “*thoạt tiên không thể giải thích được*”. Tử tước đã hết sức ngạc nhiên khi tận mắt chứng kiến “*những mẫu thi thể, những ngón tay rải rác nằm trên rom ra*”, chỉ vì “*kẻ sống cắt cụt ngón tay kẻ chết để lấy nhãn*”. Kỳ lạ thay “*thình thoảng có một ngón làm dấu dẫn đường*”. Trộn lẫn cái hiện thực với cái ma quái, kì lạ, ngay từ đầu câu chuyện, tác giả đã chuẩn bị tâm thế cho người đọc chấp nhận cái sự việc huyền thoại - người ta vẫn sống được chỉ với một nửa thân thể - không hề có chút lưỡng lự, hoang mang như trong văn chương kì ảo. Với sự việc huyền thoại này, Italo Calvino một lần nữa đã chứng minh cho nguyên tắc mỹ học của huyền ảo hậu hiện đại là “*Bình thường hóa những điều kì lạ và xóa bỏ khoảng cách giữa bình thường và dị biệt, dị biệt và dị biệt*” [1; tr. 70]. Chuyện gì sẽ xảy ra khi người ta chỉ sống với một nửa thân thể?

2. Sự thiếu khuyết, không hoàn thiện về nhân cách là đặc trưng của bản thể Người

“*Ác hiểm hay đức hạnh đều phi nhân*”. Đó là lời nhận xét của nhân vật cậu bé xưng tôi (cháu của tử tước), kiêm luôn vai trò của người kể chuyện, sau khi đã chứng kiến toàn bộ hai nửa con người của chú mình - tử tước Medardo, nửa bên phải – chàng Xấu bụng, nửa bên trái – chàng Tốt bụng. Đặt điểm nhìn từ một cậu bé mồ côi cả cha lẫn mẹ, lớn trước tuổi, chủ yếu sống tự do, gắn liền với thiên nhiên cây cỏ, hẳn là một dụng ý nghệ thuật của tác giả. Điểm nhìn “*trẻ thơ*” ở đây đã thực sự phát huy tác dụng trong việc soi chiếu bản thể phức tạp của người lớn.

Sự trở về của nửa bên phải - chàng Tử tước Xấu bụng đã thực sự làm kinh hoàng xứ Rạng đông. Không biết bao nhiêu người đã mất mạng, bao nhiêu cây cối, hoa trái, chim muông, gia súc gia cầm bị lưỡi kiếm của Tử tước sát phạt. Rùng rợn hơn nữa là bị hủy diệt một nửa như cái cách mà chính Tử tước đã bị hủy diệt trên chiến trường. Chàng Xấu bụng còn làm hại cả chính bố đẻ. Số là biết được sự buồn bã và hoang dại của đứa con trai từ chiến trường trở về, cụ già đã gửi con chim bách thanh – con vật yêu

quý sống gần gũi nhất với cụ già – như một thông điệp bộc lộ sự thấu hiểu, sẻ chia. Đáp lại thiện ý của bố, Tử tước đã hành hạ con chim vô tội khiến nó *“một bên cánh bị gãy như thể đã bị toan xé rời, một cẳng chân bị bẻ quặp lại như thể hai ngón tay đang khép, còn một con mắt thì bị móc ra ngoài”*. Sự việc khủng khiếp này đã gián tiếp gây ra cái chết của ông cụ, một cái chết cũng không kém phần huyền ảo so với Marquez: *“Lũ chim bay quanh giường cụ. Từ khi cụ nằm dài, cả đàn bay tứ tán, không thiết đậu cũng chẳng ngưng vỗ cánh”*. Lúc ông cụ tắt thở *“cả đàn chim đậu trên giường cụ như trên một thân cây bông bênh giữa biển cả”*. Sử dụng cái nhìn huyền ảo, tác giả đã ngầm so sánh con người ác tâm - nửa Xấu bụng của Tử tước còn thua cả loài gia cầm vốn không cùng đẳng cấp với loài người. Trượt dài trong những hành vi ác hiểm không chút chần chừ, chàng Xấu bụng đẩy cả cả u già Sebastiana – người chăm sóc và lau nước mắt cho Tử tước từ nhỏ - vào sống với những người bị bệnh cùi ở thôn Bãi Nấm. Nhiều lần Tử tước toan hại cả đứa cháu ruột con của chị gái mình (là người kể chuyện xưng tôi). May mắn thay, nhờ vào nhiều sự trùng hợp ngẫu nhiên mà cậu bé thoát chết (chuyện liên quan đến nấm độc, tổ ong bắp cày, cây cầu đổ gãy...). Thiêu cháy tòa lâu đài để hủy hoại tài sản, hủy hoại gia nhân, Tử tước trong vai trò người quản lý còn đặt ra thuế má vô tội vạ, đặt ra những điều luật khắt khe được hoàn toàn xây dựng trên nền tảng của cái Ác và Bóng tối. Cả xứ sở Rạng Đông chìm trong tang tóc, đau thương trước cái ách của một con người bị chê cười. Mặc cho mọi người định danh bằng những cái tên CàKhật, QuèCụt, ThuiThui, HụtHông, Điếc Dở...chàng Xấu bụng vẫn vững vàng bởi một ý chí sắt đá, mà đã có lần chàng nói với đứa cháu của mình *“ta có thể chế cười như thế bất cứ cái gì còn nguyên vẹn ... để mỗi người có thể bước ra khỏi sự nguyên vẹn cùn nhut và ngu xuẩn của mình. Chú đã từng nguyên vẹn và mọi sự đối với chú thì tất nhiên là hỗn loạn, lãng nhách như không khí; chú đã tin là mình nhìn thấy toàn bộ, thế mà đó chỉ là cái vỏ. Nếu có ngày cháu trở thành một nửa của chính cháu, chú cầu chúc đấy, chú bé con à, cháu sẽ hiểu các sự việc bên kia trí tuệ thông thường của các bộ não nguyên vẹn. Cháu sẽ mất đi một nửa của cháu và của thế giới, song nửa còn lại sẽ ngàn lần sâu sắc và quý báu hơn. Và cháu ắt hẳn cũng muốn mọi sự bị chế cười và hành hạ theo trí tưởng tượng của mình, bởi cái đẹp, sự khôn ngoan, và công lý chỉ hiện diện trong những gì đã bị băm ra thành mảnh [2; tr. 82]*. Trước những lời lẽ mang dư vị triết học ấy của ông chú Xấu bụng, chú bé con chỉ cảm thấy bồn chồn, nhưng độc giả thì chìm đắm trong suy tư mệnh mang về tính mảnh vỡ – bản thể của hiện tồn hậu hiện đại. Chỉ trong tình trạng bị phân mảnh, phần còn lại mới ý thức rõ ràng và sâu sắc hơn về cái phản đối lập với chính mình và từ đó dấy lên khao khát cháy bỏng về sự đầy đủ, nguyên khối, hoàn thiện. Tất nhiên chỉ là khao khát mà thôi, bởi sự sống chỉ được tiếp tục và thực sự có ý nghĩa trong tình trạng thiếu khuyết, đúng như Tzevan Todorov đã khẳng định *“tính chất không hoàn hảo, thật ngược đời lại là một bảo đảm cho sự sống còn” [3; tr. 32]*

Không phải ngẫu nhiên mà Calvino cũng đề cho nửa bên trái – chàng Tốt bụng bày tỏ suy nghĩ của mình về tình trạng phân mảnh trong cuộc đối thoại với Pamela. Chàng đã chỉ cho cô gái thấy *“được cái phúc của tình trạng bị chẻ đôi”* chính là *“Lĩnh hội được nỗi đau mà mỗi người chúng ta cư mang vì tính thiếu khuyết của mỗi nhân cách và của mỗi sự vật trên thế gian”*. Chàng cũng khẳng định rằng tất cả mọi người trên thế gian này đều là *“một tồn tại bị bẻ gãy và bất rề”*. Kỹ xảo nghệ thuật của Calvino chính là ở chỗ biết khai thác hiệu quả nghệ thuật của thủ pháp huyền ảo. Chiều sâu của những vấn đề mang tính chất triết học được chấp bằng đôi cánh của văn chương huyền ảo. Câu hỏi đặt ra ở đây là tại sao chàng Tốt bụng không xuất hiện đồng thời cùng chàng Xấu bụng. Cố ý chênh lệch về thời gian chứng tỏ sự am hiểu sâu sắc về sự đời của tác giả. Cái ác, cái xấu dễ dàng vượt những rào cản bằng cách hủy diệt, còn cái tốt, cái đẹp thường chậm chân hơn bởi mang trong mình bản chất của sự ẩn khuất, mong manh và dễ vỡ.

Nực cười thay, nếu sự xuất hiện của chàng Xấu bụng gây ra kinh hoàng cho Xứ Rạng Đông, thì những hành vi của chàng Tốt bụng về sau cũng chẳng mang lại hạnh phúc cho dân chúng nơi đây. Chỉ vì nghe theo kế hoạch của chàng Tốt bụng mà những đóc hiệu bị chàng Xấu bụng chìm trong bể máu. Cái nạng mà chàng Tốt bụng với dụng ý tốt giúp lão già Isidoro di chuyển dễ dàng hơn, lại được lão già dùng để phang vào lưng của bà vợ... Vì chàng Tốt bụng mà những phụ nữ bị bệnh cùi nức nở tuyệt vọng, đơn độc đối diện với bệnh tật, không còn có được những cuộc xả lảng truy hoan. Cái thời đề mê và phóng đảng ở thôn Bãi Nấm cũng thực sự chấm dứt. Các tín đồ Huguenot vốn đã nghèo khổ lại càng khốn đốn hơn chỉ vì chàng Tốt bụng buộc họ phải giảm giá lúa mạch đen, bị để lộ thông tin buôn bán. Chàng Tốt bụng còn chủ trương chữa trị tâm hồn cho người cùi nên lúc nào cũng *“xía vào chuyện của họ, mà tự chướng tai gai mắt và tự tuôn ra các lời thuyết giáo, khiến người cùi không chịu nổi”*. Và kết cục người ta bắt đầu than thở *“Trong hai nửa, cái nửa tốt bụng tệ hơn cái nửa xấu bụng”*, rồi chế giễu *“May mà cái quả đạn thần công đã chỉ chẻ ông ta ra làm đôi... nếu bị chẻ ra làm ba thì không biết chúng ta còn phải chứng kiến những trò gì nữa đây”*. Kết quả tệ hại nhất là người ta canh chừng và tự vệ ngay trước cả sự xuất hiện và hành vi của chàng Tốt bụng. Mới hay, cái tốt đối với người này đôi lúc lại là cái xấu đối với người kia và ngược lại. Chính trong sự chuyển dịch xấu – tốt, tối - sáng, con người sẽ không thể đưa ra một kết luận, một chân lý cuối cùng cho mọi vấn đề. Tính đa trị trong cảm quan hậu hiện đại được Calvino thể hiện sâu sắc và thuyết phục vô cùng.

Bi kịch của kẻ tuyệt đối tốt bụng đã tạo nên một hiệu ứng trào lộng mang lại ý nghĩa sâu sắc cho tác phẩm. Nhận thức rằng *“đôi lúc những kẻ tốt lành, những nhân vật được lập trình hóa quá đôi tốt lành và tràn đầy thiện ý lại là những kẻ phiến diện”*, Calvino đã dùng thủ pháp giễu nhại nhằm phá cái nhìn phiến diện, đơn chiều của văn chương một thời. Tính đối thoại, tính liên văn bản của diễn ngôn hậu hiện đại trong *Tử*

tước chế đôi của Calvino được xử lý tinh tế vô cùng. Đây hai phần tốt xấu của chàng Tử tước Xấu bụng và Tốt bụng lên đến đỉnh điểm cực đoan, tác giả đã để người đọc tự nhận ra tính phi lý, bi hài của vấn đề đúng như cảm giác của cậu bé kể chuyện “*chúng tôi cảm thấy mình như thể bị mất hút giữa ác hiểm và đức hạnh, đều phi nhân như nhau*”. Cảm giác của cậu bé đẩy độc giả vào trường suy tư về sự tồn tại thực sự của con người, luôn trong sự song hành thiện – ác, tối – sáng. Giữa hai và muôn vàn lối rẽ ấy, con người mới thực sự tìm thấy bản thể của mình, tìm thấy ý nghĩa thực sự của tồn tại. Nếu đứt gãy một trong hai mắt xích ấy con người sẽ không còn là mình. Đến đây bậc thầy huyền ảo Calvino sẽ đối xử với hai chàng tử tước của mình như thế nào?

3. Tình yêu – phương thuốc hữu hiệu để tìm lại bản thể

Để cả hai chàng Xấu và Tốt bụng cùng rơi vào tình yêu với cô gái Pamela, cách viết của Italo Calvino vừa mang trong mình bút pháp của cổ tích, vừa hiện hữu bi kịch của những cuộc tình tay ba trong tiểu thuyết hiện đại, đồng thời cũng ghi dấu đậm đà phong cách của các nhà hậu hiện đại khi sử dụng motif tình yêu. Ta không tìm thấy sự bất ngờ của tiếng sét ái tình, cũng hoàn toàn vắng bóng cái lãng mạn, đắm đuối của những cuộc hẹn hò, chàng Xấu bụng đến với tình yêu theo kiểu trò chơi. Chàng muốn mình bắt chước tất cả những người khác, để có một tình yêu “*hoa lệ và kinh hoàng*”, vậy là chàng “*quyết định tương tự cô Pamela*”. Nhưng ý nghĩ lạnh lùng ấy bị phản bác ngay trong lần đầu tiên ngắm nhìn Pamela, Tử tước “*cảm thấy máu chạy rần rạt mơ hồ, điều gì đó đã từ lâu nay không còn cảm nhận nữa*”. Chính chỗ này Calvino đã dùng cái nhìn phân tâm học của Freud để khai thác cái vô thức đang trỗi dậy trong thân thể bấy lâu chìm trong tội ác và bóng tối của Tử tước Xấu bụng. Dù đế vương hay dân thường, dù thiên sứ hay ác quỷ, dù trong sự què quặt về thể xác thì con người vẫn luôn khát khao và cần đến tình yêu. Không chỉ khẳng định sức mạnh phục sinh của tình yêu, xử lý vấn đề này Calvino cũng dùng luôn cái nhìn huyền ảo. Cái đẹp tự thân nó đã mang trong mình tính chất huyền ảo. Cái huyền ảo ở đây nằm ngay trong chính hình tượng Pamela “*bầu bĩnh, chân đất, trùm bộ áo vải thô đơn sơ màu hồng, nằm sấp trên cỏ, thiêu thiêu mơ màng, trò chuyện với bầy dê, và người hoa*”. Hiện thân cho cái đẹp có sức mạnh cảm hóa, cái đẹp của hình tượng Pamela nằm ngay trong sự tự nhiên, trong mối giao hòa tương thông với vạn vật. Calvino đã để cho nàng Pamela của mình có khả năng siêu nhiên – thông hiểu ngôn ngữ của loài vật. Đã có lần vịt thì dùng mỏ tháo dây và dê thì dùng sừng húc mở cửa giúp nàng trốn thoát khỏi âm mưu của bố mẹ và chàng Xấu bụng. Đến đây, Calvino không chỉ gọi lên một thực tế đau buồn: con người không tìm thấy sự thấu hiểu, đồng cảm, sẻ chia ở đồng loại, khiến họ phải tìm đến với loài vật cây cỏ, mà còn bày tỏ quan điểm mỹ học của mình. Cái đẹp theo Calvino vốn mang trong mình bản chất tự nhiên. Trong xã hội ngày nay, khi mọi cái đều có thể lập trình, can thiệp bởi kỹ thuật, công nghệ... thì quan điểm mỹ học của Calvino có ý nghĩa như một

sự đả phá vào cái thế giới máy móc, giáo điều có nguy cơ biến con người thành những cỗ máy.

Thủ pháp nghịch lý cũng được Calvino dùng trong quan hệ tình yêu của chàng Tốt bụng với Pamela. Cho dù thiện tâm đến mức nào, khi đã chạm phải vị thần tình yêu, con người dấy lên khao khát được sở hữu, chính vì vậy họ khó lòng thoát khỏi sự ích kỷ. Sự hy sinh nửa vời của chàng Tốt bụng đã chứng minh điều đó. Tuyên bố là sẽ ra đi khỏi xứ Rạng đông để mang lại bình yên cho hai người (Pamela và chàng Tử tước Xấu bụng - cái nửa bên phải khốn khổ của chính chàng), nhưng chỉ cần Pamela mở miệng nói yêu chàng, bảo chàng phải ngỏ lời cầu hôn với nàng thì chàng Tốt bụng đồng ý ngay lập tức. Mới hay trong tình yêu, cái ý thức, lý trí nhiều khi bị khuất phục bởi cái vô thức, tình cảm của con người. Tính chất nghịch lý trong hành xử của chàng Tốt bụng đả phá luận điệu lý thuyết suông, đơn thuần lý trí tinh tảo của thế kỷ Ánh Sáng. Vấn đề này cũng đã được thể hiện sâu sắc trong một cuốn tiểu thuyết khác của Calvino – *Nam tước trên cây*.

Trở lại cách ứng xử của chàng Tử tước Xấu bụng với Pamela. Không được đáp lại tình yêu, chàng Xấu bụng dù vẫn thực hiện những hành vi độc ác nhưng *“ngày càng trở nên âm đạm và mỏng teo, như thể cái phần thân thể còn lại đang bị các nỗi đau đớn mới rủa dần rủa mòn”*. Lần đầu tiên chàng đã có cảm giác mệt mỏi, băn khoăn hỏi bác sĩ về cái nửa đã mất đi của mình. Đây chính là dấu hiệu của sự khôi phục nhân tính, mà liều thuốc thần dược chỉ có thể là tình yêu. Tuy nhiên, Calvino không đi theo con đường mòn của các nhà hiện thực - thức tỉnh nhân tính chàng Xấu bụng trong mối quan hệ giữa tính cách và hoàn cảnh, cũng không đi sâu vào diễn trình phức hợp tâm lý như cách làm của các nhà tiểu thuyết hiện đại. Cách làm của Calvino là sử dụng thủ pháp huyền ảo để kết nối hai nửa xấu – tốt vốn tách biệt của chàng Tử tước thành một khối nguyên vẹn. Cuộc độ gươm giữa hai chàng, mà thực chất là chiến đấu lại với cái nửa kia của chính mình, diễn ra trong một không thời gian nhuộm màu huyền ảo, hỗn độn *“Màng trời căng rung lên, con chuột sóc trong ổ vẩy vuốt xới đất xốp; con chim ác là, đầu vẫn rúc trong cánh, rìa rít cọng lông vũ khỏi cạnh sườn, gây thương tích cho chính mình; và đầu con giun đất ăn chính cái đuôi của nó và con rắn nhe nanh tự cắn mình và con ong bắp cày chọc gậy ngòi trên tầng đá và vạn vật chống chọi lẫn nhau, sương muối đóng trên các vũng nước, địa y hóa đá và đá hóa địa y ...”* [1; tr. 63]. Trong không gian huyền ảo đó hai chàng Xấu và Tốt bụng tuốt gươm đâm chém vào chính cái nửa mất đi của mình. Cuối cùng máu của cả hai đã chảy *“đang hòa trộn vào nhau trên cánh đồng cỏ”*. Hai phần thân thể bị tách rời được nối lại thành một khối nguyên vẹn. Cô dâu Pamela có một chú rể hội đủ mọi thuộc tính *“không xấu bụng cũng chẳng tốt bụng, một sự pha trộn giữa ác tâm và tà tâm”*. Tử tước Pamela đã thực sự tìm lại chính mình, sống một cuộc đời hạnh phúc, đông đúc con cái và cai quản chính trực.

Tuy nhiên Calvino không dừng lại ở kiểu kết thúc có hậu của cổ tích, câu chuyện được đẩy lên một tầm cao sâu hơn nhờ vào những suy tư có vẻ vắn vơ của cậu bé - người kể chuyện. Tính thiếu khuyết, dở dang, sự cô đơn, đa phức và bí ẩn của thế giới cũng như con người được Calvino khơi gợi cho độc giả qua sự suy tư của cậu bé - người kể chuyện ở đoạn kết. Cho dầu người dân xứ Rạng đông mong đợi về một thời kỳ hạnh phúc tuyệt vời sẽ mở ra cùng với sự hợp nhất nguyên vẹn của Tử tước “*song rõ ràng một tử tước đầy đủ cũng không đủ để toàn thể nhân gian trở nên đầy đủ*”[2; tr. 168]. Dầu trong muôn vàn sự sôi về tính nguyên vẹn thì cậu bé – đang ở ngưỡng cửa của tuổi thanh niên – vẫn sống cô đơn “*thấy mình ngày càng buồn và vắng thiếu hơn nữa*”. Dầu khát khao được ra đi theo bác sĩ nhưng vì mãi đeo đuổi một khát khao lớn hơn – lẫn trong rừng tự kể chuyện - nên cậu bé vẫn phải ở lại xứ Rạng đông, “*trong cái thế giới đầy trách nhiệm và ma trơi*”, để kể lại những câu chuyện bất tận về sự đan xen, pha trộn giữa lý tính và cảm tính, giữa cái tri nhận và sự linh cảm, như chính người cha Italo Calvino đã viết nên những huyền thoại, giữa cuộc đời vốn bộn bề, dở dang, thiếu khuyết, chuyển dịch, phân mảnh và cô đơn.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Lê Huy Bắc (2012), *Văn học hậu hiện đại – Lý thuyết và tiếp nhận*, Nxb Đại học Sư phạm, Hà Nội.
- [2] I. Calvino (2011), *Tử tước chế đôi* (Vũ Ngọc Thăng dịch), Nxb Văn học.
- [3] T. Todorov ((2008), *Dẫn luận văn chương kì ảo* (Lê Hồng Sâm, Đặng Anh Đào dịch), Nxb Đại học Sư phạm, Hà Nội.

The separated problem of nature in *The Cloven Viscount* Novel of Italo Calvino

Duong Thi Anh Tuyet
Quang Binh University

Abstract. *The paper focuses on clarifying the separation/being lost of nature in The Cloven Viscount - a unique work which was written in the style of magical realism. Through his novel, Italo Calvino had deeply and persuasively reflected the lack of perfection as a personality characteristic of human.*